

Puude tuvastamise ja lisakulude kinnitamise uue korra käivitamisel esines küll hulgaliselt raskusi, kuid tänaseks on kõige valusamad probleemid lahendatud.

Sotsiaalkindlustusameti (SKA) töös oli suurimaks takistuseks vältimatult vajaliku töövahendi, so uue korraga vastavusse viidud infosüsteemi, puudumine. Seetõttu saime iga isiku vajaduste põhiseid puude raskusastme ja lisakulu otsuseid tegema hakata alles 4 kuud pärast seaduse jõustumist. Viivitus tähendas tööde kuhjumist ja infosüsteemi valmides vajadust teha minimaalse ajaga maksimaalne hulk otsuseid olemasoleva tööjõuga.

Täna võime öelda, et süsteem toimib - ekspertiisi tegemine ja toetuste maksmine toimub kehtivate reeglite kohaselt ja enamasti suuremate tõrgeteta.

Samas ei saa öelda, et uuest korrast tingitult enam üldse kitsaskohti ei esine. Kirjeldame siin olulisemaid probleeme nii SKA kui isiku jaoks.

- **tervise seisundi kirjeldused (TSK)** hilinevad sageli (arstid ei pea kinni nõudest saata TSK 10 päeva jooksul arvates vastava teate saamisest SKA-lt), mistõttu ekspertiisitaotluse menetlemise aeg venib lubatust pikemaks. Samuti toob see kaasa palju lisatööd SKA ametnikele, kes teevad raviarstidele korduvaid taotlusi ja järelepärimisi nii telefoni, e-posti kui posti teel. Loodame, et probleemile toob lahenduse Sotsiaalministeeriumi menetluses olev PISTS eelnõu, mille kohaselt on raviarstil aega TSK vormi edastamiseks SKA-le 15 päeva senise 10 päeva asemel. TSK vormi täitmise tähtaja pikendamine on Eesti Perearstide ja Tallinna Perearstide Seltsi ettepanek.

- **TSK täitmise kvaliteet** arstiti on erinev. Enamus TSK on täidetud korrektset, andmeid piisavalt ja hinnangud arväärtusena märgitud. Kahjuks kõik arstid ei täida TSK nõuetele vastavalt, põhilise puudusena on jäetud andmata hinnang funktsiooni kõrvalekalde ulatusele, valule jm enesetunnet mõjutavatele aistingutele ning ravimite mõjule. Mõnedel juhtudel on olnud ebapiisav ka haiguse kulu, objektiivse leiu ja isiku vaevuste kirjeldus. Puudulikult täidetud TSK nõuab lisatööd SKA-lt ja pikendab taotluse menetlemise aega, sest see tuleb andmete täiendamiseks raviarstile tagastada.

- **perearstid keelduvad** täitmast TSK teatud punkte. Perearstid otsustasid mitte täita neile õigusaktiga pandud kohustust ja alates 1. juunist k. a TSK osaliselt mitte täita (p 3 hinnang kompenseerimata ja kompenseeritud funktsioonihäirete ulatusele, p 4 hinnang valule, ebamugavustundele ja tasakaaluhäiretele ning p 14 hinnang ravimite mõjule). Enamasti oleme saanud siiski TSK teiste punktide alusel täitmata punktid täidetud ning otsused tehtud. Vajadusel oleme raviarstidele teinud järelepärimisi ka telefoni teel ning saanud puuduvad andmed.

- **püsiva töövõimetuse taotlejad ei pea kinni nõudest käia arsti vastuvõtul vähemalt 3 kuud enne ekspertiisitaotluse esitamist.** Seetõttu raviarstil ei ole andmeid TSK täitmiseks. Esineb ka juhtumeid, kus isik on taotluses nimetanud arsti, kellel on andmed tema puude tuvastamiseks, kuid arst teatab, et tal neid andmeid ei ole – isik pole tema vastuvõtul kunagi käinud või käis väga ammu. Sel juhul arst TSK ei täida, sest ei saa vastutada aastatetaguste andmete õigsuse eest praegu ega pea võimalikuks nende alusel puude tuvastamist.

- **isik ei lähe arsti juurde**, kuigi SKA on andnud talle tähtaja arsti vastuvõtul käimiseks, ja meid sellest ka ei teavita. Määratud tähtajaks arsti vastuvõtule minemata jätmise korral SKA lõpetab menetluse, kuid eelnevalt on vaja isikult pärida, kas ta ikka sai sellekohase teate kätte.

- **probleemid ekspertiisitaotluse täitmisel:**

a) isik nimetab taotluses mitmeid arste, kelle juures ta kunagi on käinud, pööramata tähelepanu nõudele nimetada just see arst, kellel on puude ja püsiva töövõimetuse tuvastamiseks vajalikud andmed. Üldjuhul piisab perearsti nimetamisest, kelle kätte peaksid olema koondunud ka eriarstidelt saadud andmed. Eriarsti peaks märkima ainult sel juhul, kui isik perearsti juures ei käi või teatud tervises seisundite (näiteks psüühikahäired) kohta puuduvad perearstil andmed. Võib-olla on siin põhjuseks ka taotluse vormi mitte piisavalt selge sõnastus. SKA-l on kohustus saata TSK täitmise nõue kõikidele taotluses nimetatud arstidele, kuid sageli on see asjatu töö (näiteks nimetatud kolmest arstist ainult ühel on vajalikud andmed olemas);

b) tööalise isiku ekspertiisitaotluse küsimustik on mahukas, kuid puude raskusastme määramisel võtab maatriks arvesse ainult mõne küsimuse vastused. Praktika on näidanud, et taotluse täitja ei oska alati märkida vajalikke andmeid õiges kohas ning vastatud küsimused ei pruugi anda alati objektiivset hinnangut funktsiooni kohta üldisemalt (nt liikumist puudutavad küsimused);

c) taotluse vormi peetakse täitjate poolt sageli liiga pikaks, küsimuste sõnastust liiga keeruliseks/arusaamatuks, valikvastuse variante ebapiisavaks ja osa küsimusi tarbetuks. Loomulikult osutab SKA taotluse täitmisel igakülgset kaasabi. Kui inimene taotluse täitmisega iseseisvalt toime ei tule ja tal ei ole võimalik minna pensioniameti klienditeenindusse, võib taotluse täita ka puuet või püsivat töövõimetust taotleva inimese

pereliige, hooldaja, sotsiaaltöötaja või keegi muu abistaja. Abi taotluse täitmise kohta saab ka Sotsiaalkindlustusameti infotelefonilt 16 106.

- **infosüsteemi arendamine ei ole lõppenud**. Muudatuste testimiseks polnud aega, seetõttu ilmnevad järjest kitsaskohad, mille osas tuleb süsteemi täiustada, et muuta ekspertiisi tegemine ladusamaks ja kiiremaks.

Seoses muudatustega tööaliste puude raskusastme ja lisakulude tuvastamisel on suurenenud ka tööalistele määratav ja makstav **sotsiaaltoetus**.

2009 I kv on arstliku ekspertiisi infosüsteemi andmetel esitatud 14548 puude taotlust, sh 8532 tööalise ja 6016 pensioniealise/lapse taotlust, st taotlusi kokku esitati 20,8% enam kui 2008. a IV kv ja 19,5% enam kui 2008. a I kv.

2008. a IV kvartalis ja 2009. a jaanuaris esitatud taotluste alusel tuvastatud puude raskusastme määramise ja lisakulude kinnitamise analüüs näitas, et tööalises eas sotsiaaltoetuse saajatest

- toetuse suurus kasvas 88,7% keskmise puudega isikutest (varem oli toetuse suurus 260 krooni) ja 58,2% raske puudega isikutest (varem 560 krooni) ning

- sügava puudega isikutel toetuse suurus vähenes 53,5% juhtudest (varem 840

krooni) ja jäi endiseks 46,5%.

Märkimist väärib asjaolu, et **vaidluskomisjonile esitatud vaiete hulk on märgatavalt tõusnud**. 2009 I poolaastal on esitatud ligikaudu sama palju vaideid kui 2008. a kokku. Esitatud vaietetest nähtub, et ka raske majanduslik olukord on tihti põhjuseks, miks puude raskusastme ja lisakulude tuvastamist taotletakse. Sama kehtib ka püsiva töövõimetuse taotlemise kohta.

Igapäevase praktilise töö käigus on ilmnunud kitsaskohti õigusaktides, mille osas SKA on teinud Sotsiaalministeeriumile ettepanekuid.

Hetkel on menetlemisel järgmised ettepanekud:

- pikendatakse tööealiste ja pensioniealiste inimeste puude raskusastme tuvastamise võimalikku kestust kuni 5 aastani varasema 3 aasta asemel,
- ühildatakse töövõime kaotuse protsendi ja puude raskusastme kehtivuse ajad,
- kehtestatakse püsivat töövõimetust taotlevale inimesele pikem tähtaeg töövõimetuspensioni avalduse esitamiseks pärast püsiva töövõimetuse tuvastamist,
- pikendatakse täisealiste isikute rehabilitatsiooniplaani kehtivuse aega kuni viie aastani,
- täpsustatakse korduvekspertiisi mõistet ja tähtaegu,
- täiendatakse ekspertarsti poolt hinnatavate funktsioonide loendit muude funktsioonidega (südame, neerude jt organite funktsioonid),
- puude raskusastme korduval tuvastamisel jätkatakse automaatselt sotsiaaltoetuse maksmist, uut taotlust ei pea inimene esitama.

Eeltoodu põhineb seni tehtud ekspertiisi tulemustel. Jätkame statistiliste andmete kogumist ja analüüsi ning tegeleme probleemide lahendamisega pidevalt.

Lugupidamisega
(allkirjastatud digitaalselt)
Merlin Kreis
peadirektori asetäitja